

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДЕВАЛЬВАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОГО СПОРТУ

Лукашук Віталій Ігорович – доктор соціологічних наук, доцент, декан соціологічного факультету Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Статтю присвячено теоретичному аналізу причин девальвації цінностей сучасного спорту. Показано, що низка факторів (політизація, ідеологізація, комерціалізація та ін.) призводить до девальвації цінностей сучасного спорту. З'ясовано, що в умовах масової культури відбувається тривіалізація спорту, яка руйнує спортивне змагання, перетворюючи його на видовище. До зміни цінностей сучасного спорту призводить також бюрократизація. Бюрократичний контроль у спорті сприяє поглибленню відчуження спортсмена як від самої діяльності, так і від суспільства в цілому. Підкреслено, що проблему подолання девальвації цінностей сучасного спорту неможливо розв'язати без зміни суспільних відносин, які мають бути спрямовані, в першу чергу, на розвиток творчих здібностей особистості, а не на суто прагматичні інтереси.

Ключові слова: спорт, цінності спорту, девальвація цінностей, комерціалізація спорту, професіоналізація спорту, політизація спорту.

Статья посвящена теоретическому анализу причин девальвации ценностей современного спорта. Показано, что ряд факторов (политизация, идеологизация, коммерциализация и др.) приводит к девальвации ценностей современного спорта. Выяснено, что в условиях массовой культуры происходит тривиализация спорта, которая разрушает спортивное соревнование, превращая его в зрелище. К изменению ценностей современного спорта приводит также бюрократизация. Бюрократический контроль в спорте приводит к углублению отчуждения спортсмена как от самой деятельности, так и от общества в целом. Подчеркнуто, что проблему преодоления девальвации ценностей современного спорта невозможно решить без изменения общественных отношений, которые должны быть направлены, в первую очередь, на развитие творческих способностей личности, а не только на прагматические интересы.

Ключевые слова: спорт, ценности спорта, девальвация ценностей, коммерциализация спорта, профессионализация спорта, политизация спорта.

The paper is devoted to theoretical analysis of the causes of devaluation of the values of modern sport. It is proved that a number of factors like politicization, ideologizing, commercialization and etc. lead to devaluation of values of modern sport. It is concluded that under the circumstances of mass culture trivialization of sport happens that transforms sport competition into entertainment. Bureaucracy also leads to transformation of values of modern sport. Bureaucratic control in sport leads to deepening alienation of sportsman from both the sports activity itself and the society in general. It is emphasized that the problem of overcoming of devaluation of values of modern sport can not be solved without changing of the relations in the society which should be first of all aimed at development of creative abilities of the personality, but not only the pragmatic interests.

Keywords: sport, values of sport, devaluation of values, commercialization of sport, professionalization of sports, politicization of Sport.

Спорт традиційно сприймається соціумом як значуще й позитивне соціальне явище, бо він має величезні можливості для самовиховання, самовдосконалення, самоактуалізації особистості. Однак останнім часом у спорті спостерігається девальвація моральних та духовних цінностей. На перший план все частіше виходять цінності, пов'язані з досягненням матеріальних благ, слави, переваги однієї людини над іншою, однієї країни над іншою. Аналіз сучасного етапу розвитку спорту вищих досягнень показує, що в цій соціальній сфері складається особлива «спортивна субкультура», яка містить у собі норми і цінності, що не збігаються з цінностями культури миру, та й взагалі з загальнокультурними цінностями. Дисфункціональні прояви спортивної субкультури найяскравіше спостерігаються у сфері міжнародного та олімпійського спорту, тому що тут конкуренція набуває особливо гострих форм, успіх найчастіше заохочується значними матеріальними винагородами, а тому сторони, що суперничають, будь-що прагнуть досягти перемоги. Під час цієї конкурентної боротьби соціальні норми нерідко відступають на

задній план, завдяки чому одержують поширення і підтримку антигуманні цінності, які найчастіше є джерелом різного роду девіацій у спорті.

Слід зазначити, що в сучасній вітчизняній соціології до цього часу немає робіт, присвячених аналізу девальвації цінностей сучасного спорту. У деяких роботах ця тема порушена лише фрагментарно. Наприклад, при обговоренні ролі спорту у суспільстві [1–3], або аналізі його гуманістичних цінностей [4, 5].

Метою цієї статті є аналіз причин та наслідків девальвації цінностей сучасного спорту.

За сучасних умов вельми поширена думка про те, що олімпійські ідеали, сформульовані наприкінці XIX ст., не відповідають системі цінностей сучасного суспільства. Наприклад, Р. Пілоян вважає, що П. Кубертен, розробляючи концепцію олімпійського руху, зробив низку істотних помилок: 1) не прийняв до уваги низку важливих соціальних функцій спорту, 2) пов'язав розвиток олімпійського спорту з аматорським спортом, незважаючи на те, що «спорт без прагнення перемоги в конкурентній боротьбі, до постійного підвищення результатів немислимий», 3) намагався «відокремити олімпійський спорт від державних організацій країн-учасниць цього руху» [6, с. 4].

Визнаючи негативний вплив індустріалізації та урбанізації на більшість сфер соціального і культурного життя, американські соціологи відзначають, що саме ці процеси залучили чималу частину населення США до спорту як однієї з форм дозвілля. Для мільйонів американців спорт став засобом ескапізму не тільки від негативних наслідків індустріалізації, але і від соціально-політичного й ідеологічного тиску. У такому середовищі він не може використовуватися в інтересах широких верств населення. З цього приводу Р. Вудз [7] відзначає, що бізнес перетворив спорт на величезну машину і не дозволив американцям стати нацією, яка займається спортом, перетворивши їх лише на глядачів спортивних змагань.

Деякі автори, наприклад, К. Хейніл [8], Х. Ленк [9] стверджують, що міжнародний спорт часто використовується політичними й урядовими структурами для пропаганди націоналізму, потреб соціальної політики і політичної боротьби. На думку вчених, спочатку спорт дійсно був чимось таким, що дозволяло б нам говорити про нього як про глобальне гуманістичне явище. Характерною рисою для сучасних інститутів спорту і дозвілля є широка і глибока їхня політизація. Концепції «аполітичності», «абсолютної свободи», що були популярні в 1950-х і 1960-х роках, цілком утратили свою значущість у 1970–1980-і роки. Вони практично повсюдно замінені ідеологічними доктринами соціального контролю і порядку. Заяви про «спорт поза політикою» сьогодні є застарілими і не відповідають сучасним змінам у міжнародному спортивному русі. Ідея використання спорту й інших форм розваги з метою контролю невеликої групи людей над основною частиною робітничого класу має давню історію. Так, використання гри й ігрової діяльності у феодальних суспільствах для зміцнення відносин з позиції сили відзначається М. Вебером, який вказував, що «потужність» різних форм ігрової діяльності в політиці придушення широких мас феодалами залежить від специфічних історичних умов [10]. Пізніше у своїх інтерпретаціях соціологи спорту перенесли ці визначення М. Вебера на сучасне суспільство, трохи модернізувавши їх. На думку А. Кьоха [11], доведений до максимального ступеня політизації та ідеологізації спорт інтегрувався в структури способу життя, перетворившись на певну константу, модель, ціннісну систему. Він відбиває найконсервативніші ідеологічні, політичні, культурні та соціальні тенденції в розвитку суспільства.

Сьогодні за допомогою спорту може розвиватися етноцентризм і націоналізм, а також конфлікти між індивідами, групами, націями і культурами світу. Ч. Різ [12] як прихильник контактної теорії [13] указує на кілька ключових теоретично обґрунтованих тез, що перешкоджають спорту в цілому, і міжнародному спорту, зокрема, сприяти позитивним відносинам між учасниками. Це положення вимагає пояснення. Згідно з ідеями контактної теорії [13], упередженість і негативні почуття можуть бути знижені, а позитивні почуття і взаємодія розширені при дотриманні наступних умов: якщо члени різних груп мають однаковий статус; якщо статусні відносини між більшістю і меншістю груп відносно рівні; якщо соціальний клімат сприяє міжгруповій взаємодії; якщо контакти доставляють задоволення і заохочуються; якщо контакти закономірні, а не випадкові; якщо члени обох контактуючих груп мають загальні цілі або надцілі, що є більш важливими, ніж цілі кожної групи окремо. З іншого боку, негативні переживання й упередженість підсилюються за наявності наступних умов: якщо має місце змагання між групами; якщо контакти неприємні і викликають напругу; якщо контакти призводять до зниження статусу однієї з груп; якщо члени однієї з груп не дуже давно знаходилися в стані фрустрації або розладу; якщо групи мають різні моральні та (або) етичні стандарти, що суперечать один одному; якщо має місце глибока розбіжність у статусних характеристиках груп, включених у контакти. З цих положень досить ясно випливає, що спорт за самою своєю природою створює потенційний контекст, у межах якого можуть розвиватися негативні

міжгрупові переживання. Як відзначав Ч. Різ [12], для подолання цього недостатньо, щоб дві групи були об'єднані в одну глобальну спільноту для змагання один з одним і спільно проводили час. Він звертає увагу на те, що мають бути надцілі, що лежать вище особистих цілей кожного учасника змагання; на підставі цих надцілей і формуються позитивні переживання і почуття спільності. На думку Ч. Різа, звичайно спортсмени і глядачі орієнтуються в першу чергу на свої національні інтереси, що створює величезні труднощі для формування почуття інтернаціоналізму. К. Хейніл [8] розширив сферу цього протиріччя своїми дослідженнями ціннісних розходжень і конфліктів, що існують між міжнародними та національними спортивними організаціями. Дані його досліджень свідчать про те, що діяльність міжнародних організацій спрямована на розвиток загальних інтересів і рівність між учасниками змагань, у той час як національні організації орієнтуються головним чином на власні інтереси, власний успіх і нерівності. Отже, реалізація заклику до створення арени міжнародних контактів, що підсилюють дух гуманізму, стикається з істотними труднощами, якщо мається на увазі сфера міжнародного спорту.

На дегуманізуюче значення спорту вказує також американський соціолог Р. Ліпсайт [14]. На його думку, спорт у дійсності сприяє роз'єднанню людей, стимулює надмірну конкуренцію, насильство, спеціалізацію, професіоналізацію та інші негативні явища. Комплекс цих проблем він називає «варсіті-синдром», що представляє собою складний механізм соціальної селекції, котрий позбавляє більшість людей можливості займатися спортом – заради комерційних інтересів невеликої групи підприємців, які контролюють спорт. «Варсіті-синдром» на практиці являє собою політику соціального дарвінізму. Відповідно до цієї концепції соціальна нерівність є продуктом поступового еволюційного процесу, що не може бути зупинений чи порушений миттєвими соціальними заходами. «Варсіті-синдром» як соціальне явище стимулює поглиблення соціальних нерівностей, створюючи передумови для формування елітарних груп у суспільстві. За визнанням Р. Ліпсайта, ця політика знаходить своїх послідовників на обох кінцях спортивного поля, від «неандертальських» тренерів праворуч, чиї авторитарні методи витісняють зі спорту задоволення, до так званих «спортивних революціонерів», які розглядають спортсменів як «найвищий порядок» людства. На думку Р. Ліпсайта, «в Америці банки вирішують, які арени і рекреаційні споруди будуть побудовані; телевізійні компанії – які види спорту будуть підтримані і з'являться на екрані; преса – які окремі особистості та команди будуть відзначені; муніципалітети – які клуби одержать фінансову підтримку через будівництво стадіонів; законодавці штату – які університети і які пункти їхніх спортивних програм одержать розвиток, а федеральний уряд, приймаючи вигідні податкові постанови і поправки до законів, допомагає розвивати і підтримувати спортивну розвагу як засіб комунікацій, що переходить межі патріотизму і слухняності, експлуатуючи і те й інше» [14, р. 27].

Теорія соціального дарвінізму тісно пов'язана з концепцією соціального контролю і порядку. У контексті цієї теорії спорт розглядається як ефективний засіб контролю за суспільною поведінкою. У широкому сенсі він став одним з важелів управління соціальним порядком. Соціальний порядок має як внутрішні, так і зовнішні нормативи, установлені суспільством, що прагне зберегти рівновагу в усіх сферах соціально-політичного життя. На думку деяких соціологів [15], сьогодні в результаті стрімко зростаючої популярності спорту цей феномен намагаються використовувати саме як засіб соціального контролю, дію якого спрямовано насамперед на кожную особистість окремо і все суспільство в цілому. З цього приводу Р. Грюно [16] відзначає, що, наприклад, у Канаді деякі аристократи прагнули закріпити уявлення про те, що заняття людей у вільний час не повинні контролюватися і регулюватися. Цим вони намагалися зберегти традиційний, історично сформований порядок, що надавав їм свободу для занять полюванням, рибним ловом і скачками. Однак такі уявлення про організацію вільного часу швидко руйнувалися перед зростанням політичної загрози, що для панівних класів у капіталістичних країнах представляв собою пролетаріат, який набирив силу. Виникла необхідність у реформі архаїчних уявлень і встановленні політичного контролю за організацією вільного часу робітничого класу. З іншого боку, сучасна соціологія спорту не визнає цього: вказані зміни диктувалися мінливою соціально-економічною ситуацією в більшості країн світу. Організація інституту професійного спорту стала певною реакцією панівних класів на мінливе соціальне і політичне становище. В організації і розширенні інституту спорту, особливо професійного, правлячі класи та їх ідеологи вбачали можливу відповідь на виникаючі проблеми соціального контролю над природними потребами людини. На думку Е. Даннінга і К. Шиарда [17], професіоналізм у спорті крім об'єктивних економічних причин, що послужили поштовхом до його розквіту, набув розвитку в капіталістичних країнах насамперед як інструмент контролю над організацією вільного часу широких верств населення. Ця роль професійного спорту набуває подальшого розвитку і в теперішній час з тією лише різницею, що ускладнилися й удосконалилися методи ідеологічної обробки

масової свідомості правлячими класами в сфері спорту.

На девальвацію цінностей сучасного спорту вказує Н. Айсаакс, підкреслюючи, що вплив ринкових відносин на розвиток, функції і роль спорту в суспільстві має руйнівний характер. До цього призводить консерватизм і авторитаризм діяльності спортивних організацій, пов'язаних з виконанням політичної й ідеологічної функції підтримки соціального порядку. Зайвий акцент на спортивні досягнення руйнує спорт не тільки як такий, але і як процес освіти і виховання. Цілком природно, що корінних якісних змін зазнав і образ спортсмена. Все це супроводжується вкрай негативними явищами, що мають глибокі соціальні наслідки. Н. Айсаакс досить відверто пише: «Атлет – це високооплачувана повія нашого суспільства. Він продає своє тіло для задоволення інших – як і коли вони цього хочуть, і немає значення, яка його заробітна платня, реальний прибуток надходить дільцям і власникам, які виступають як сутенери... Суспільство в цілому вступає в змову, щоб підтримувати систему експлуатації... Спорт виступає як консервативний елемент суспільства» [18, с. 28].

К. Леш розглядає деградацію сучасного спорту як складний і багатобічний процес, пов'язаний з еволюцією масової культури. Одним з головних результатів перетворення спорту на елемент такої культури є тривіалізація. Спортивне змагання руйнується в результаті навколишніх його умов. Саме на цьому рівні ритуал, драма і спорт дегенерують у видовище. Деградація спорту полягає не тільки в тому, що його сприймають надто серйозно, але й у його тривіалізації [1]. За сучасних умов не можна ігнорувати зміну моральної та етичної сфер спорту, що відбивають поглиблення процесів комерціалізації і професіоналізації. Деградація духовних і моральних цінностей призводить до того, що професійний спортсмен більше не піклується про те, виграє чи програє його команда, оскільки переможені також одержують гарантовану частку прибутку. Команда як корпоративна система не виражає інтересів окремого індивіда. Тому, як відзначає К. Леш, важко сприймати спортсмена як національного героя, представника свого класу і раси.

Намагаючись визначити характерні якісні риси розвитку сучасного спорту, більшість провідних спеціалістів в галузі соціології спорту погоджуються з тим, що таким елементом є ускладнення його організаційної структури і політики, що є відображенням більш широких і складних процесів розвитку сучасного суспільства, серед яких вагоме місце посідає бюрократизація [19]. Бюрократизація торкається організаційної структури індустріального суспільства і його окремих інститутів. Разом з тим процес бюрократизації має не тільки організаційні наслідки, він несе в собі складні соціальні й ідеологічні зміни, призводить до зміни цінностей, ідеалів, орієнтації, мотивів поведінки тих, хто включений в організований спорт і бере участь у виробництві його видовищної продукції. «Бюрократична раціональність» у сучасному спорті пов'язана насамперед з підтримкою соціального порядку, у цьому полягає її ідеологічний сенс як організаційної політики. Бюрократичний контроль у спорті визначає межі припустимої поведінки згідно організаційних потреб відповідних установ. Наслідком бюрократизації для сучасного спорту є, насамперед, зміна соціального статусу, ролі та функцій спорту.

Звертаючись до цих проблем, американський соціолог А. Інгхем [20] відзначає, що розвитку бюрократичного контролю в сучасному спорті сприяє «технологічна раціональність» організаційної діяльності. Такий контроль означає примус і посилення експлуатації спортсменів. З цим пов'язане ще більше поглиблення розриву між спортсменами і спортивною діяльністю. Поглиблюється відчуження спортсмена як від самої діяльності, так і від суспільства в цілому. А. Інгхем відзначає, що відчуження в спорті можна подолати, якщо спортсмен буде звільнений від зовнішнього примуса. Однак в умовах монополістичної економіки, що спирається на приватну власність, на засоби виробництва, таке «звільнення» є ілюзією. Відчужуючи особистість від процесу виробництва і соціальної діяльності, спорт при капіталізмі перестає бути втіленням інтересів окремого індивіда і суспільства в цілому. Спортсмен стає предметом маніпуляцій і оцінюється в категоріях своєї змагальної, соціальної й економічної цінності.

Бюрократизація сучасного спорту як соціально-економічний процес пов'язана з розвитком масового виробництва, орієнтацією на прибуток. Тому не дивно, що спортивний успіх команди і її економічна ефективність розглядаються в сучасному спорті як синоніми.

Бюрократизація прямо торкається і сфери виховання та соціалізації. На думку Д. Сейджа [19], відносини і цінності, що формуються в процесі бюрократизації, складають наріжний камінь «масової свідомості» населення. Важливо підкреслити, що йдеться про формування певної масової свідомості, основним сенсом якої є «бюрократична етика».

Бюрократизація розглядається і як технічний засіб управління. Бюрократизація як організаційна політика спрямована на досягнення економічних і політичних цілей, вона вимагає повного підкорення і

відповідності людини, залученої до їх виконання, цінностям, нормам, законам соціальних організацій і капіталістичного суспільства в цілому. Регламентуючи дії особистості, відповідно до її обов'язків і процедур організації, у якій вона функціонує, бюрократизація сприяє знеособлюванню індивіда, інтенсифікуючи при цьому його експлуатацію.

У пошуках додаткових засобів добування ще більших прибутків сучасне капіталістичне суспільство удосконалює організаційні (бюрократичні) форми державного контролю. Поглиблення цього процесу призводить до якісних змін і в сфері спорту. Він є соціальним агентом для свідомої соціалізації людей заради підтримки капіталістичної системи [19]. Вплив бюрократизації на сучасний спорт визнається більшістю фахівців: «Бюрократизація була перенесена із суспільних і приватних організацій, у межах яких вона спочатку існувала, у справи спорту. Поява бюрократичної свідомості в спорті залежить від тих же самих факторів, що стали причиною посилення бюрократії в інших галузях організаційного життя, наприклад, експансія економіки, спрямованої на прибуток, розширення відділів керування, зростання професійної спеціалізації і значення мотиву прибутку» [19, р. 43].

Створення інституціоналізованих і схематизованих спортивних команд надає можливість тренерам (особливо професійного спорту) розглядати спортсменів як «предмети в автоматизованому навколишньому середовищі», який потрібно пристосувати для виконання запропонованих, фрагментарних завдань командного виступу і які використовуються тренерами заради досягнення цілей спортивної організації. Використовуючи як приклад американський футбол, П. Хоч указує на крайні форми маніпуляції спортсменами: «У футболі, як у бізнесі... кожна схема руху на полі усе більше підлягає контролю групи неграючих технократів управління, які сидять на трибунах у навушниках і диктують напад, захисту спеціальні комбінації, заміни та інше гравцям унизу» [21, р. 34].

Раціоналізація, стандартизація, спеціалізація і централізація (як складові частини бюрократизації) стали головними рисами тренувального процесу в сучасному спорті вищих досягнень. Тренувальний процес аналізується, розраховується і синтезується як технологічний процес виробництва. Це яскраво виявляється в методиці спортивного тренування. Досить широке застосування тут знаходять методи організації і керування, запозичені з виробничої сфери. Соціальне середовище і специфіка ринкової економіки формують новий тип тренера, який так саме, як і спортсмен, є продуктом бюрократизації сучасного суспільства. Щоб досягти успіхів, тренер і спортсмен пристосовують особисту мораль до існуючих у суспільстві соціальних норм і цінностей. Навколишнє соціальне середовище створює умови для поглибленої рутинізації діяльності тренерів і адміністраторів, що зменшує невизначеність у виконанні тактичних прийомів, збільшує передбачуваність виступу і виконання тактичних прийомів. Усе це розглядається як необхідна організаційна умова для ефективності в комерційному спорті [22].

Іншим явищем, що призводить до девальвації цінностей сучасного спорту, є «буржуазифікація» та «інституціоналізація» [20]. Ці процеси пов'язують з регулюванням, формалізацією, ідеологізацією і навіть легітимізацією ігрової та спортивної діяльності. Згідно з А. Інґхемом, процеси інституціоналізації, інструменталізації та раціоналізації ігрової діяльності в умовах капіталізму призвели до «найвищого ступеня ігрової інституціоналізації спорту». На його думку, інституціоналізація, інструменталізація та раціоналізація спорту можливі тільки в сучасному суспільстві типу «Gesellschaft». Категорія Gesellschaft, розроблена Ф. Теннісом [23], використовується для зображення соціальної організації, яка націлена вперед, є вільною, індивідуальною, багатоплановою, і де робота стала засобом досягнення мети. Gemeinschaft використовується для опису соціальної організації, пов'язаної з минулим, традиціями, яка має суспільний характер, порівняно однорідний, робота в якій виступає як життєдіяльність. Ці процеси ведуть до втрати спортом сутності гри, а разом з тим і до втрати її традиційних культурних значень. Сучасний спорт скоріше є «атрофією» гри, а не її «апофеозом».

А. Інґхем [24] трактує раціоналізацію як процес, за допомогою якого ефективним чином виконується дія, керована на основі традиційних цінностей, і яка переходить у дію, зорієнтовану на певні цілі в атмосфері ефективності виробництва. Раціоналізація тісно пов'язана з бюрократизацією, а головне, з бюрократичними принципами капіталістичного виробництва, політичними й ідеологічними цінностями. Сучасний спорт «бюрократизований» у строгій відповідності з «раціональним» розрахунком великого бізнесу і політичної еліти. Інституціоналізація спорту проявляється в комерціалізації, орієнтації на технічну ефективність, бюрократизації. Удосконалюванню процесу виховання в спорті приділяється рівно стільки уваги, скільки це необхідно для вирішення соціально-політичних і економічних цілей суспільства. Ці раціоналістичні характеристики інституціоналізації спорту являють собою провідні соціально-економічні напрямки його розвитку в сучасному суспільстві [24].

Процеси інструменталізації та раціоналізації складають головну сутність явища, що одержало назву «буржуазифікація» спорту. Ключ до розуміння цього процесу знаходиться в аналізі соціальних факторів, що призводять до буржуазифікації культури в цілому. Індустріалізація капіталістичного способу виробництва стала соціально-економічним джерелом інструменталізації соціокультурної реальності капіталізму. З появою індустріалізації буржуазна культура і спорт інтегруються до ринку та інструментально використовуються як засоби економічної та ідеологічної маніпуляції [20].

На процес інструменталізації сучасного спорту впливають політичні і військові кола, що розглядають спорт як засіб фізичної і моральної підготовки військ. Інструменталізація закріплює також політизацію та ідеологізацію сучасного спорту; у навчальних закладах вона призводить до відмови від освітніх і рекреаційних програм на користь комерційних, сприяє економічній експлуатації вільного часу людей промисловими компаніями, що виробляють спортивний інвентар. Інструменталізація створює умови для використання спортсменів як знарядь маніпуляції суспільним смаком [20]. На думку І. Балбус, вплив цього процесу настільки визначальний і явний, що дає підставу говорити про «перетворення» спортсмена на робітника, стадіону – на фабрику, а спортивної діяльності – на індустріальне виробництво [24].

Як один із шляхів подолання негативних явищ, що призводять до девальвації цінностей сучасного спорту, вчені пропонують його гуманізацію [4, 5]. Однак деякі фахівці дуже скептично оцінюють можливість реальної і досить істотної гуманізації сучасного спорту. Таку позицію, власне кажучи, займає, наприклад, М. Клемент – активний діяч міжнародного дитячого спортивного руху, ініціатор міжнародних спортивних ігор школярів. В інтерв'ю на питання, «Які перспективи спортивно-гуманістичного руху?», він відповів: «На мій погляд, ці перспективи сумні. Я добре знайомий зі способом життя в Західній Європі і маю Вам сказати, що стурбований майбутнім гуманістичного спортивного руху. Скрізь на перший план ставлять успіх, визнаний нашою цивілізацією. На зміну ідеалісту і гуманісту П'єру де Кубертену прийшов провидець чи пророк італієць Вінченцо Ломбарді, який сказав: «Участь – це ще не все, головне – перемога»» [25, с. 68]. Деякі дослідники, як наприклад, Л. Мазур, ще більш категоричні в оцінці перспектив гуманістичної орієнтації сучасного спорту, стверджуючи, що «повернення споконвічного значення поняттю гуманізму, перегляд відповідно до нього фундаментальних основ життя людини... ставить під сумнів правомірність самої постановки питання про гуманістичні ідеали розвитку спортивного руху». Як аргумент він посилається на те, що в силу самої специфіки спорту, ті параметри, що відрізняють спорт від фізичної культури, «виводять його за межі гуманізму»: «про гуманізм є сенс говорити доти, поки людина залишається в якості мети і навіть вищої мети того або іншого соціального руху. Що ж стосується власне спортивного руху, то такої мети, як правило, не спостерігається. Спрямовуючи людину на досягнення максимального результату, спорт робить саме це останньою своєю метою і суттю» [26, с. 93]. Найчастіше, однак, скептичне або навіть негативне ставлення до гуманізації сучасного спорту, до практичної реалізації гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму пов'язується не з природою спорту як такого, а з тими його особливостями, яких він набув під впливом загальної соціально-економічної ситуації в сучасному суспільстві і пануючої в ньому системи цінностей.

Як висновок треба зазначити, що у сучасному суспільстві існує чимало негативних явищ, які свідчать про девальвацію цінностей сучасного спорту, особливо спорту вищих досягнень. Це пов'язано з загальною соціокультурною ситуацією в сучасному світі. Спорт, як і всі види діяльності, підкорюється закономірностям індустріальної цивілізації, характерними ознаками якої є орієнтація на матеріальні цінності, конкуренція і боротьба, комерціалізація всіх сфер діяльності. Осмислюючи проблеми девальвації цінностей сучасного спорту, деякі дослідники намагаються запропонувати шляхи його гуманізації. Однак, як показує практика, ці пропозиції не можна реалізувати в умовах сьогодення, бо вони суперечать основним принципам сучасної прагматичної цивілізації. Іншими словами, проблему подолання девальвації цінностей сучасного спорту неможливо розв'язати без зміни суспільних відносин, які мають бути спрямовані на розвиток творчих здібностей особистості, а не на суто прагматичні інтереси.

Література:

1. Лэш К. Врождение спорта / К. Лэш // Логос. – 2006. – № 3 (54). – С. 23 – 40.
2. Эко У. Болтовня о спорте / У. Эко // Логос. – 2009. – № 6 (73). – С. 188 – 193.
3. Гуттман А. От ритуала к рекорду / А. Гуттман // Логос. – 2009. – № 6 (73). – С. 147 – 187.
4. Столяров В. И. Проблема гуманизации современного спорта и комплексная спартианская программа ее решения: российский опыт / В. И. Столяров // Спорт, духовные ценности, культура. – М.: РАО, Гуманитарный центр «СпАрт», 1997. – Вып. 3. – С. 54 – 263.

5. Финдер Й. О. Гуманизация спорта высших достижений / Й. О. Финдер // Спорт, духовные ценности, культура. – М.: РАО, Гуманитарный центр «СпАрт», 1997. – Вып. 3. – С. 40 – 41.
6. Пилюян Р. А. Ошибки Пьера де Кубертена и его последователей / Р. А. Пилюян // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 2. – С. 4 – 5.
7. Woods R. Social Issues in Sport / R. Woods. – Champaign, IL : Human Kinetics Books, 2006. – 384 p.
8. Heinilä K. Notes on the Inter-Group Conflicts in International Sport / K. Heinilä // International Review of Sport Sociology. – 1966. – Vol. 1. – № 1. – P. 31 – 40.
9. Lenk H. Toward a social philosophy of achievement and athletics / H. Lenk // Man and World. – 1976. – Vol. 9. – № 1. – P. 45 – 59.
10. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер // Избранные произведения: Пер. с нем. – М. : Прогресс, 1990. – С. 61 – 135.
11. Кёх А. Пагубна ли зависимость между спортом и политикой? // Проблемы международного спортивного движения: Тематическая подборка / А. Кёх. – М. : ВНИИФК, 1981. – № 4. – С. 12 – 19.
12. Rees C. R. The Olympic dilemma: Applying the contact theory and beyond / C. R. Rees // Sport Sociology (Third Edition) / A. Yiannakis, T. McIntyre, M. Melnick & D. Yart (eds.). – New York : Praeger, 1976. – P. 186 – 190.
13. Amir Y. Contact hypothesis in ethnic relations / Y. Amir // Psychological Bulletin. – 1969. – № 71. – P. 319 – 342.
14. Lipsyte R. Raiders Night / R. Lipsyte, M. Miletic. – New York : Harper Collins Publishers, 2007. – 256 p.
15. Loy J. Sport, Culture and Society: a Reader for the Sociology of Sport / J. Loy, G. Kenyon and B. McPherson. – Philadelphia, 1981. – 318 p.
16. Grunneau R. Class, sports, and social development / R. Grunneau. – Amherst, MA : University of Massachusetts Press, 1983. – 318 p.
17. Dunning E. Barbarians, Gentlemen and Players: A Sociological Study of Rugby Football / E. Dunning, K. Sheard. – Oxford : Martin Robertson, 1979. – 321 p.
18. Isaacs N. D. Jock Culture USA / N. D. Isaacs. – New York : W. W. Norton & Company Publishers, 1978. – 221 p.
19. Sage G. H. Power and ideology in American sport: A critical perspective / G. H. Sage. – Champaign, IL : Human Kinetics, 1998. – 335 p.
20. Ingham A. G. Professional Sports and Community: A Review and Exegesis / A. G. Ingham, J. Howell, T. Schilperoot // Exercise and Sport Science reviews. – 1987. – № 15. – P. 427 – 465.
21. Hoch P. Rip Off the Big Game: Exploitation of Sports by the Power Elite / P. Hoch. – New York : Anchor Books, 1972. – 222 p.
22. Greendorfer S. L. Learning Experiences in Sociology of Sport / S. L. Greendorfer and C. A. Hasbrook. – Champaign, IL : Human Kinetics Books, 1991. – 152 p.
23. Теннис Ф. Общность и общество. Основные понятия чистой социологии / Ф. Теннис. – М. : Владимир Даль, 2002. – 456 с.
24. Balbus I. Politics in Sport: The Political Ascendency of the Sports Metaphor in America / I. Balbus // Monthly Review. – 1975. – № 26. – P. 26 – 39.
25. Клемент М. Синтетический характер проблемы гуманизации спорта / М. Клемент, А. Г. Егоров // Формирование нравственной и эстетической культуры студентов: Сб. научн. трудов / Под ред. А. Г. Егорова. – Смоленск : СГАФКСТ, 1990. – С. 67 – 70.
26. Мазур Л. А. Онтологические основания существования спорта и гуманистические ценности спорта / Л. А. Мазур // Социально-экономические проблемы воспитания спортсменов в условиях перестройки сов. общества: Тезисы докладов Всесоюзной конференции. – М. : ФиС, 1990. – С. 93 – 94.